

INWENTARYZACJA OBIEKTÓW PRZYRODNICZYCH – GMINA DOBRODZIĘŃ

W skład gminy wchodzi miasto Dobrodzień i 16 sołectw:

Błachów, Bzinica Nowa, Bzinica Stara – Bąki-
Obudowa, Głowczyce - Zwóz, Gosławice, Klekotna-
Rędzina, Kocury - Malichów, Kolejka, Ligota
Dobrodzieńska, Makowczyce, Myślina – Turza -
Dąbrowica, Pietraszów - Liszczok, Pludry,
Rzędowice - Bzionków, Szemrowice, Warłów

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY DOBRODZIĘŃ

Gmina Dobrodzień (niem. Gemeinde Guttentag) to gmina miejsko-wiejska w województwie opolskim, w powiecie oleskim. W latach 1975-1998 gmina położona była w województwie częstochowskim.

Położenie geograficzne i krótka charakterystyka

Gmina Dobrodzień leży w południowej części powiatu oleskiego, który stanowi zachodnią część województwa opolskiego. Miasto Dobrodzień leży na skrzyżowaniu dwóch szlaków komunikacyjnych: Opole - Częstochowa oraz Gliwice - Poznań. Gmina od północy graniczy z gminą Olesno, od zachodu z gminami Zębowice i Ozimek, od południa z gminami Kolonowskie i Zawadzkie, natomiast od wschodu z gminami Pawonków i Ciasna należącymi do województwa śląskiego. Ludność gminy liczy około 11.100 mieszkańców, w tym miasto około 4.500. Gmina stanowi 16,73% powierzchni powiatu.

Struktura powierzchni Gminy Dobrodzień

Gmina leży częściowo w obrębie Równiny Opolskiej wchodzącej w skład Niziny Śląskiej oraz Progu Woźnickiego należącego do Wyżyny Woźnicko - Wieluńskiej. Gmina ma

charakter rolniczo-przemysłowy. Zajmuje ona obszar 163 km², w tym na użytki rolne przypada 45%, na użytki leśne 47 %.

GMINA DOBRODZIĘŃ

Obszar gminy Dobrodzień w związku z dość znacznym zróżnicowaniem siedlisk, obfituje w chronione i rzadkie gatunki roślin. Bogactwo roślinności gminy Dobrodzień jest odzwierciedleniem dużej ilości siedlisk, jakie wykształciły się tu w wyniku zróżnicowanej rzeźby terenu, różnego typu gleb, warunków klimatycznych i wilgotnościowych. Zróżnicowanie ww. warunków umożliwiło rozwój wielu zbiorowiskom roślinnym, takim jak: zbiorowiska wodne i szuwarowe, łąki, zbiorowiska leśne, zbiorowiska polne, zbiorowiska antropogeniczne związane z terenami zabudowanymi, okrajkami, zrębami leśnymi, miejscami wydeptywanymi.

Pomniki przyrody

Na terenie gminy Dobrodzień znajdują się obecnie 2 pomniki przyrody. Są to:

- Dąb szypułkowy *Quercus robur* rosnący w Leśnictwie Brzezinki w oddziale nr 53a między Kocurami a Klekotną. Nr ew. 6/28. Obwód pnia na wysokości 1,3 m: 626 cm, wiek: około 350 lat.
- Buk pospolity *Fagus sylvatica* w ilości 3 sztuk rosnące w Leśnictwie Wystrzyca w oddziale nr 268b. Nr ew. 6/246. Obwód pnia na wysokości 1,3 m: 100-150 cm.

Lokalizacja chronionych roślin na terenie gminy Dobrodzień

Na terenie gminy stwierdzono występowanie 16 gatunków roślin objętych ochroną. Są to:

1. Bluszcz pospolity *Hedera helix*

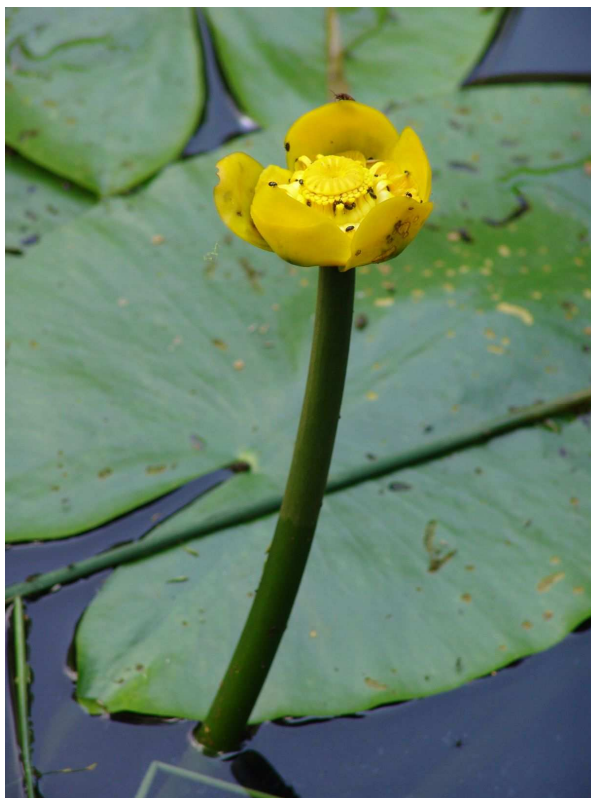
Ten gatunek z rodziny araliowatych *Araliaceae* jest jednym z niewielu naszych rodzimych pnączy. Bluszcz pospolity występuje w Polsce rzadko w lasach liściastych, zarówno na niżu, jak też w niższych położeniach górskich. Wg Oberdorfera (1994) jest gatunkiem charakterystycznym dla klasy *Querco-Fagetea* tj. mezo- i eutroficznych, europejskich lasów liściastych. W województwie opolskim bluszcz pospolity występuje dość pospolicie zarówno na stanowiskach naturalnych, tj. w różnego rodzaju lasach liściastych, w szczególności w grądach, jak i antropogenicznych w parkach, skwerach, cmentarzach.

Bluszcz pospolity *Hedera helix*

2. Grąźel żółty *Nuphar lutea*

Jest to wieloletnia roślina wodna z rodziny grzybieniovatych *Nymphaeaceae*. Grąźel żółty jest składnikiem jezior, stawów i starorzeczy. Występuje na obszarze całego kraju. Wg Matuszkiewicza (2001) jest to gatunek charakterystyczny dla związku *Nymphaeion*, w skład którego wchodzi zbiorowiska makrohydrofitów z reguły zakorzenione, z przewagą form o liściach pływających na powierzchni oraz zespołu „lilii wodnych” *Nupharo-Nymphaetum albae*. Na obszarze województwa opolskiego grąźel żółty występuje dosyć często w eutroficznych zbiornikach wodnych. Szczególnie często można go spotkać w starorzeczach Odry i Nysy Kłodzkiej.

Grażel żółty *Nuphar lutea*

3. Grzybienie białe *Nymphaea alba*

Grzybienie białe, zwane często lilią wodną, reprezentują starą filogenetycznie grupę roślin kwiatowych. Jest to bylina wodna z rodziny grzybieniowatych *Nymphaeaceae*, o grubych kłączach pokładających się na dnie zbiorników wodnych. Wyrastają z nich liczne, owalne liście o długich ogonkach, pływające po powierzchni wody. Przez całe lato pojawiają się między nimi piękne, obupłciowe, białe kwiaty, osiągające do 10 cm średnicy. Podobnie jak liście utrzymują się na powierzchni wody zdobiąc jeziora, stawy i starorzecza. Po dojrzeniu owoców szypułki kwiatowe kurczą się i wciągają owoce do wody. Tam dno kwiatowe ulega rozkładowi, a nasiona, zaopatrzone w osnówkę zawierającą powietrze, wypływają początkowo na powierzchnię, a następnie opadają na dno, rozsiewając roślinę. Dekoracyjne kwiaty grzybieni są niestety często zrywane przez człowieka. Powoduje to m.in. osłabienie żywotności roślin, ogranicza też możliwość rozsiewania, co w konsekwencji jest jedną z przyczyn zanikania stanowisk tego gatunku. Wg Matuszkiewicza (2001) jest to gatunek charakterystyczny dla związku *Nymphaeion*, a także dla zespołu *Nupharo-Nymphaeetum albae*. Grzybienie białe występują na obszarze całego kraju w stawach, jeziorach i starorzeczach, najwięcej jednak stanowisk znajduje się w pasie pojeziernym północnej Polski. W większości państw europejskich są rośliną ginącą. W województwie opolskim grzybienie

białe występują stosunkowo często w eutroficznych zbiornikach wodnych w tym stawach i starorzeczach. Szczególnie często spotkać je można w kompleksach stawów rybnych i dolinach dużych i średnich rzek.

Grzybienie białe *Nymphaea alba*

4. Kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine*

To wieloletni storczyk z rodziny *Orchidaceae*, spotykany najczęściej na skrajach dróg, rzadziej w różnego rodzaju lasach oraz w zaroślach. Jest to gatunek ten charakterystyczny jest dla klasy *Quercus-Fagetea* tj. mezo- i eutroficznych, europejskich lasów liściastych, a także dla podzwiązku ciepłolubnych buczyn „storczykowych” *Cephalanthero-Fagenion* (Matuszkiewicz 2001). Występuje na całym obszarze kraju. Na terenie woj. opolskiego kruszczyk szerokolistny występuje stosunkowo często w lasach i borach niemal wszystkich większych kompleksów leśnych.

Kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine*

5. Kukułka szerokolistna *Dactylorhiza majalis*

To bylina z rodziny storczykowatych *Orchidaceae*, spotykana jeszcze stosunkowo często na wilgotnych łąkach na niżu i w niższych położeniach górskich. Dostyć gęsty, walcowaty kwiatostan składa się z 10-50 jasnoróżowych do ciemnopurpurowych kwiatów. Liście o kształcie owalnym lub lancetowatym, zwykle plamiste, największą szerokość osiągają w połowie. Kwitnie w maju i czerwcu. Gatunek ten jest charakterystyczny dla zespołu częściowo zabagnionych, mokrych łąk *Juncetum subnodulosi* (Matuszkiewicz 2001). W województwie opolskim kukułka szerokolistna jest jednym z najpospolitszych storczykowatych. Rośnie w rozproszeniu na obszarze całego województwa na różnego rodzaju wilgotnych łąkach. Szczególnie często jest spotykana na łąkach w dolinie Małej Panwi i Stobrawy.

Kukułka szerokolistna *Dactylorhiza majalis*

6. Lilia złotogłów *Lilium martagon*

To efektowna bylina z rodziny liliowatych *Liliaceae* spotykana w zaroślach, lasach, zwłaszcza bukowych oraz na zrębach. To gatunek częsty w Sudetach i Karpatach, bardzo rzadki natomiast na niżu. Bylina ta uważana jest za charakterystyczną dla rzędu *Fagetalia sylvaticae* – mezo- i eutroficznych lasów liściastych zachodniej, środkowej i częściowo wschodniej Europy (Matuszkiewicz 2001). Lilia złotogłów osiąga północny kres zasięgu w Polsce (Szafer i in. 1988). W województwie opolskim lilia złotogłów jest gatunkiem stosunkowo częstym, szczególnie w lasach liściastych południowej części regionu, np. w Górach Opawskich i na Płaskowyżu Głubczyckim. Jej stanowiska nie są jednak liczne, a efektowne kwiaty są często zrywane przez ludzi.

Lilia złotogłów *Lilium martagon*

7. Rosiczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia*

Jest to gatunek owadożerny z rodziny rosiczkowatych *Droseraceae*, kwitnący od lipca do sierpnia. Rosiczka okrągłolistna występuje zarówno na niżu, jak i w górach, na torfowiskach wysokich i przejściowych, niekiedy również na zabagnionych glebach mineralnych. Jest gatunkiem charakterystycznym dla klasy *Oxycocco-Sphagnetea* (Matuszkiewicz 2001). W województwie opolskim rosiczka okrągłolistna występuje dosyć rzadko w środkowej i wschodniej części regionu, na pozostałym obszarze bardzo rzadko.

Rosiczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia*

8. Wawrzynek wilczełyko *Daphne mezereum*

To rozgałęziony krzew z rodziny wawrzynkowatych *Thymelaeaceae* o różowych, wonnych kwiatach, osadzonych gęsto wzdłuż pędów. Wawrzynek jest rośliną silnie trującą. Ten zwiastun wiosny, ze względu na efektowne kwiaty, był niegdyś masowo zrywany do celów dekoracyjnych, stąd też w wielu miejscach naszego kraju, szczególnie w pobliżu dużych miast, został na licznych stanowiskach wytępiony. Wawrzynek wilczełyko rośnie w cienistych, wilgotnych lasach liściastych i zaroślach na glebie żyznej, próchnicznej, nieco wapiennej. Wg Matuszkiewicza (2001) jest gatunkiem charakterystycznym dla rzędu *Fagetalia sylvaticae*. Występuje on na obszarze całej Polski, zarówno na niżu, jak i w górach, jednak w dużym rozproszeniu. W województwie opolskim wawrzynek wilczełyko występuje jeszcze stosunkowo często w różnego rodzaju lasach liściastych i mieszanych, w rozproszeniu na obszarze całego regionu.

Wawrzynek wilczełyko *Daphne mezereum*

9. Widłak goździsty *Lycopodium clavatum*

To bylina z rodziny widłakowatych *Lycopodiaceae* spotykana w suchych borach i lasach mieszanych, a także na wrzosowiskach. Wg Matuszkiewicza (2001) widłak goździsty jest gatunkiem charakterystycznym dla klasy *Nardo-Callunetea*, tj. zbiorowisk wrzosowisk i ubogich muraw bliźniczkowych. Występowanie tego gatunku w województwie opolskim ograniczone jest do borów mieszanych i borów środkowo-wschodniej części województwa w granicach Lasów Stobrawsko-Turawskich. Jedno stanowisko zostało także stwierdzone w ostatnich latach w Borach Niemodlińskich.

Widłak goździsty *Lycopodium clavatum*

10. Widłak jałowcowaty *Lycopodium annotinum*

To bylina z rodziny widłakowatych *Lycopodiaceae*, rosnąca w cienistych, mszystych borach świerkowych i jodłowych. Roślina ta uważana jest za charakterystyczną dla rzędu borów *Vaccinio-Piceetalia*, a także regionalnie dla zespołu wyżynnego jodłowego boru mieszanego *Abietetum polonicum* oraz brzeziny bagiennej *Betuletum pubescentis* (Matuszkiewicz 2001). W województwie opolskim widłak jałowcowaty występuje w rozproszeniu przeważnie w borach mieszanych i borach środkowej i wschodniej części regionu oraz w Górach

Opawskich. W ostatnich latach notowany na kilkudziesięciu stanowiskach we wschodniej części Lasów Stobrawsko-Turawskich i w Górach Opawskich.

Widłak jałowcowaty *Lycopodium annotinum*

11. Widłak spłaszczony *Lycopodium complanatum*

Przedstawiciel rodziny widłakowatych *Lycopodiaceae*, gromady roślin telomowych *Telomophyta*. Jego dość długa, pełzająca łodyga wydaje gałązki nadziemne, wielokrotnie się rozgałęziające, do 40 cm wysokości. Gałązki te charakteryzują się grzbietobrzuszną symetrią wywołaną ustawieniem liści. Liście są lancetowate i ostre. Kłosa zarodnionośne wyrastają na długich trzonkach (zwykle po 2-6 na jednym trzonku). Zarodnie dojrzewają od lipca do września. Widłak spłaszczony występuje na stanowiskach bardziej suchych niż inne gatunki widłaków, głównie w lasach iglastych, zwłaszcza sosnowych, i na wrzosowiskach. Czasami spotykany jest na cmentarzach.

Widłak spłaszczony *Lycopodium complanatum*

12. Centuria pospolita *Centaurium erythraea*

To drobna, roczna roślina lecznicza z rodziny goryczkowatych *Gentianaceae*. *Centaurium erythraea* występuje na całym obszarze kraju, ale rzadko, jest bowiem nadmiernie eksploatowana przez zbieraczy ziół. Rośnie w widnych zaroślach, na brzegach lasów, na suchych zboczach, słonecznych łąkach, pastwiskach, zrębach. Jest to gatunek charakterystyczny dla klasy *Epilobietea angustifolii*, obejmującej zbiorowiska porębowe (Matuszkiewiczem 2001). *Centuria pospolita* występuje w województwie opolskim w rozproszeniu w środkowej i południowej części województwa, przeważnie w zbiorowiskach muraw i zarośli kserotermicznych.

Centuria pospolita *Centaureum erythraea*

13. Kopytnik pospolity *Asarum europaeum*

To niska, płożąca się bylina z rodziny kokornakowatych *Aristolochiaceae*, rosnąca głównie w żyznych i umiarkowanie wilgotnych lasach liściastych i w zaroślach. Wg Matuszkiewicza (2001) gatunek ten jest charakterystyczny dla rzędu *Fagetalia sylvaticae*, obejmującego mezo- i eutroficzne lasy liściaste zachodniej, środkowej i częściowo wschodniej Europy. W województwie opolskim kopytnik pospolity występuje stosunkowo często w lasach liściastych, szczególnie na południu regionu. Jego stanowiska są z reguły obfite.

Kopytnik pospolity *Asarum europaeum*

14. Mącznica lekarska *Arctostaphylos uva-ursi*

Jest to roślina reprezentująca rodzinę wrzosowatych *Ericaceae*, rosnąca w suchych borach sosnowych. Występuje często w północnej części nizu, na południu rzadko, a w Karpatach bardzo rzadko. Krzew ten w Polsce osiąga południową granicę swojego zasięgu (Szafer i in. 1988). Wg Matuszkiewicza (1982) mącznica jest charakterystyczna dla związku *Calluno-Arctostaphylion*, obejmującego subkontynentalne wrzosowiska mącznicowe. W województwie opolskim mącznica lekarska podawana była z 23 stanowisk, głównie z borów środkowo-wschodniej części regionu. Zdecydowana większość notowań pochodzi sprzed 1945 roku.

Mącznica lekarska *Arctostaphylos uva-ursi*

15. Liczydło górskie *Streptopus amplexifolius*

Gatunek byliny należący do rodziny liliowatych *Liliaceae*. Podłużnie jajowate i nagie liście o długości do 10 cm są bezogonkowe, sercowatymi nasadami obejmują łodygę. Kwiaty w kątach pod spodem liści wyrastają po 1-2 kwiaty na długich, nagich i kolankowato zagiętych szypułkach. Roślina kwitnie najczęściej w drugiej połowie maja oraz na początku czerwca. Pojedyncze owoce w postaci kulistych jagód dojrzewają osiągając średnicę do 1 cm i nabierają krwisto czerwonego koloru.

Liczydło górskie *Streptopus amplexifolius*

Gatunki rzadkie

Na terenie gminy Dobrodzień występują również gatunki rzadkie w skali województwa i regionu. Najciekawsze z nich to:

1. Chaber frygijski *Centauera phrygia*
2. Gruszyczka okrągłolistna *Pyrola rotundifolia*
3. Jeżogłówka najmniejsza *Sparaganium minimum*
4. Lepiężnik biały *Petasites albus*
5. Modrzewnica zwyczajna *Andromeda polifolia*
6. Pływacz drobny *Utricularia minor*
7. Ponikło igłowate *Eleocharis acicularis*
8. Ponikło jajowate *Eleocharis opata*
9. Rzęśl hakowata *Callitriche hamulata*
10. Sit cienki *Juncus filiformis*
11. Sitowie korzenioczepne *Scirpus radicans*
12. Sitowiec nadmorski *Bulboschoenus maritimus*
13. Turzyca ciborowata *Carex bohémica*
14. Turzyca nitkowata *Carex lasiocarpa*